

HE laiksi eläinten hyvinvoinnista**Kansainvälistä vertailua lypsykarjan, sikojen ja turkiseläinten pitoon liittyvistä säännöksistä**

Muistio eduskunnan ympäristövaliokunnalle 9.12.2022

Lypsylehmien ja hiehojen pito parsinavetoissa sekä ulkoilun järjestäminen*Parsinavetat*

Lakiesityksessä kiellettäisiin uusien parsinavetoiden rakentaminen. Lain voimaan tullessa toiminnassa olevassa navetassa saisi jatkossakin pitää lypsylehmiä ja -hiehoja jatkuvasti kytkettynä. Niissä olevien parsipaikkojen määrää ei kuitenkaan saisi lisätä navettaa laajennettaessa tai peruskorjattaessa. Investointitukea ei ole enää vuoden 2019 alusta lähtien myönnetty sellaisten navetoiden rakentamiseen, joissa lehmiä pidetään kytkettynä. Tiettävästi uusia parsinavetoita ei ole juurikaan rakennettu viime vuosien aikana.

Vuonna 2020 parsinavetta oli noin 3 300 tilalla, joka oli 62 % kaikista maitotiloista. Lypsylehmistä parsinavetoissa oli 38 % koko lehmämäärästä. Kantar TNS Agri Oy:n ennusteen mukaan vuonna 2027 86 % lypsylehmistä pidetään pihatoissa parsinavetoiden sijaan ja arviolta noin 65 % navetoista on pihattoja.

Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa uusien parsinavetoiden rakentaminen on kiellettyä. Ruotsissa ei ole säädetty siirtymäaikaa parsinavetoista luopumiselle. Tanskassa siirtymäaika parsinavetoista luopumiselle päättyy vuonna 2027 ja Norjassa vuonna 2034.

Ulkoilu

Lakiesityksessä nautojen suojelua koskevaa valtioneuvoston asetusta ehdotetaan muutettavaksi siten, että kytkettynä pidettävien lypsylehmien ja -hiehojen jaloitteluvollisuutta pidennettäisiin nykyisestä 60 päivästä 90 päivään. Valmistelun yhteydessä on myös linjattu, että tulevalla rahoituskaudella uusien pihattojen rakentamiseen ei enää myönnetä investointitukea, ellei pihatton yhteydessä ole käytettävissä jaloittelutarhaa tai laidunta.

ProAgrian tuotosseurantaan kuuluvista tiloista (jotka edustavat 73 % suomalaisista lypsykarjatilastoista) 58 % laidunsi eläimiään kesällä 2021. Toisaalta 24 % tiloista piti eläimensä ympäri vuoden sisällä ilman jaloittelua tai laidunnusta. 10 % tiloista laidunsi eläimiään kesällä ja järjesti eläimille jaloittelua talviaikaan.

Ruotsissa kaikkien yli kuuden kuukauden ikäisten lypsylehmien ja -hiehojen on päästävä kesäaikaan laitumelle vähintään 2-4 kuukauden ajaksi. Tanskassa kytkettynä pidettävien lypsylehmien on päästävä laitumelle vähintään 150 päivän aikana kesäaikaan. Norjassa lypsylehmien- ja hiehojen on päästävä laitumelle vähintään kahdeksi kuukaudeksi kesäaikaan. Jos laidunta ei voida järjestää, on järjestettävä jaloittelu tarhassa.

Emakoiden ja ensikoiden pito tiineytyshäkeissä

Lakiesityksen mukaan tiineytyshäkkien yli kahdeksan päivää kestävä käyttö kiellettäisiin 12 vuoden siirtymäajalla. EU:n komissio on luvannut säännellä häkeistä luopumista EU-tasolla vuoden päästä julkaistavassa asetusluonnoksessa.

Ruotsissa ja Norjassa tiineytyshäkkien käyttö on kielletty. Tanskassa tiineytyshäkkien yli kolme päivää kestävä käyttö kielletään vuoden 2035 alusta alkaen. Uusissa sikaloissa vastaavaa säännöstä on pitänyt noudattaa vuodesta 2015. Alankomaissa tiineytyshäkin käyttö on sallittua neljän päivän ajan ja Itävallassa 10 päivän ajan siemennyksen jälkeen. Saksassa tiineytyshäkeistä luopumiselle säädetty siirtymäaika päättyy vuonna 2029.

Emakoiden ja ensikoiden pito porsitushäkeissä

Lakiesityksessä kiellettäisiin uusien kiinteiden porsitushäkkien rakentaminen ja käyttöönotto lain tultua voimaan. Peruskorjauksen tai sikalan laajennuksen yhteydessä porsitushäkkien määrää ei saisi lisätä. Porsitushäkeistä luopumiseen on kannustettu eläinten hyvinvointikorvauksen ja investointitukien muodossa, mikä on nopeuttanut merkittävästi siirtymistä vapaaporsitukseen. Tällä hetkellä tuotannosta noin 35 % voidaan arvioida olevan vapaaporsituksessa. EU:n komissio on luvannut säännellä häkeistä luopumista EU-tasolla vuoden päästä julkaistavassa asetusluonnoksessa.

Ruotsissa ja Norjassa emakoiden ja ensikoiden pito porsitushäkeissä on kielletty. Tanskassa ja Alankomaissa porsitushäkkien käyttöä ei ole kielletty. Saksassa tulee vuonna 2036 voimaan säännös, jonka mukaan porsitushäkin käyttö on sallittu vain viiden päivän ajan porsimisen yhteydessä.

Jatkuvan juomaveden vaatimus

Lakiesityksen mukaan nisäkkäiden ja lintujen pysyvissä pitopaikoissa olisi oltava jatkuvasti vettä eläimen saatavilla. Poikkeuksista tähän pääsääntöön säädettäisiin pykälässä. Lisäksi asetustasolla määriteltäisiin ne pitomuodot, joissa jatkuvan vedensaannin vaatimus olisi kohtuutonta järjestää.

Maa- ja metsätalousministeriön tiedossa ei ole, että vertailumaiden lainsäädännössä säädettäisiin kaikkia nisäkkäitä tai lintuja koskevasta jatkuvan vedensaannin vaatimuksesta.

Kipua aiheuttavat toimenpiteet

Lakiesityksen mukaan kipua aiheuttavissa toimenpiteissä olisi käytettävä kivunlievitystä, ellei kyse ole lievistä ja hetkellisistä kivusta tai hätätilanteesta. Valmistelun aikana keskusteluun on noussut etenkin vasikoiden nupoutuksessa ja porsaiden kastraatioissa tarvittava kivunlievitys. Kivunlievityksen muodosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Vasikoiden nupoutus

Hallituksen esityksessä vasikoiden nupoutuksessa edellytettäväksi kivunlievitykseksi on linjattu eläinlääkärin antama rauhoitus, paikallispuudutus ja tulehduskipulääkityksen käyttö. Ehdotusta kannatettiin lausuntokierroksella.

Ruotsissa ja Tanskassa vasikan nupoutuksessa on käytettävä eläinlääkärin tekemää paikallispuudutusta, mutta vasikan rauhoitusta ei edellytetä. Norjassa nupoutuksen saa tehdä vain eläinlääkäri.

Porsaiden kastraatio

Lakiesityksessä tuotantoeläimenä pidettävien porsaiden kirurginen kastraatio kiellettäisiin 12 vuoden siirtymäajalla. Asetuksella säädettäisiin porsaiden kastraatiokiellon siirtymäaikana edellytettävästä kivunlievityksestä. Lain voimaan tullessa porsaiden kirurgisen kastraation yhteydessä olisi käytettävä

tulehduskipulääkettä. Neljän vuoden kuluttua lain voimaantulosta kivunlievityksenä olisi lisäksi käytettävä paikallispuudutusta.

Lihasiaksi kasvatettavat karjuporsaat kastroidaan muutaman päivän ikäisenä lihassa esiintyvän karjunhajun takia. Karjunhajua esiintyy pienellä osalla karjuista teurastusvaiheessa. Kun tällaista lihaa kypsentää, se haisee epämiellyttävältä. Haisevaa lihaa voidaan käyttää teollisuudessa joihinkin tuotteisiin.

Karjuporsaiden kirurginen kastraatio on porsaalille kivulias ja stressaava toimenpide. Nykyisin lihatalot edellyttävät sopimustuottajiltaan tulehduskipulääkkeen antamista kastraation yhteydessä. Kivunlievityksen tehostamiseksi voidaan käyttää paikallispuudutusta tai nukutusta tulehduskipulääkkeen lisäksi. Mikään kivunlievityksen muoto ei kuitenkaan poista kastraatiosta aiheutuvia pidempikestoisia hyvinvointiongelmia

Kastraation yhteydessä käytettävä paikallispuudutus ja kipulääkitys ei aiheuta jäämiä lihaan eikä uhkaa kuluttajan terveydelle. Kirurgisen kastraation vaihtoehtoja immunokastraatiossa käytetään lääkkeeksi luettavaa rokotetta, joka estää väliaikaisesti kivesten kasvun ja sitä kautta karjunhajun muodostumisen. Rokote on turvallinen kuluttajan kannalta ja liha on laadultaan vastaavaa kuin kirurgista kastraatiota käytettäessä. Rokotettaessa rokottaja suojaa itsensä käyttämällä turvaruiskua, jolloin vahingossa ei voi rokottaa itseään.

Täyskarjukasvatukseen voi liittyä peniksen purentaa, jos kasvatukseen ei hallita. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, kun olosuhteet, ruokinta ja tilavaatimukset hallitaan. Toisaalta täyskarjulihasiat kasvavat nopeammin, jolloin ne saavuttavat teurastuksen tavoitepainon aiemmin. Hyvä päiväkasvu vähentää sukukypsyyden saavuttavien sikojen määrää ennen teurastusta, mikä osaltaan vähentää lisääntymiskäyttäytymiseen liittyvien ongelmien syntymistä. Suomessa kastroitujenkin lihasikojen päiväkasvut ovat merkittävästi parempia kuin lähes kaikissa muissa tuotantomaisissa.

Sekä täyskarjukasvatukseen että immunokastraatiossa on sikojen parempi kasvu, rehuhyötysuhde ja lihanlaatu. Lisäksi sikojen parempi kasvu nopeuttaa sikalan tuotantokiertoa, jolloin yhtä lihasikapaikkaa kohden on mahdollista saada parempi tuotto. Toisaalta molemmissa menetelmissä lihasikakarjujen kasvatukseen edellyttää todennäköisesti lisää tilaa ja ruokinnan uudelleensuunnittelua. Immunokastratio edellyttää kahta rokotusta ennen teurastusta, mikä lisää työtä ja rokotteet myös maksaa. Suomalaisen tutkimuksen mukaan immunokastroidusta saadaan 3,70 euroa parempi katetuotto kuin kirurgisesti kastroiduista siasta. Saman tutkimuksen mukaan immunokastraatiossa käyttö kirurgisen kastraation sijaan ei aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia koko tuotantoketjun tasolla. Tanskalaisten laskelmien mukaan täyskarjukasvatuksessa sikojen parempi lihaprosentti ja rehuhyötysuhde tarkoittavat tuottajalle noin 5 euroa parempaa hintaa lihasikaa kohden kuin kirurgista kastraatiota käytettäessä.

Tällä hetkellä suurimmat teurastamot eivät ota vastaan muita kuin kirurgisesti kastroitua lihasikojä. Teollisuuden arvion mukaan täyskarjukasvatukseen siirtymisestä aiheutuu yli 100 miljoonan euron lisäkustannus seuraavan 10 vuoden aikana. Voidaan arvioida, että suomalaisessa tuotannossa täyskarjujen ja immunokastroitujen karjujen hyvä päiväkasvu ja siitä johtuva tuotantokierron nopeutuminen kompensoivat näitä kustannuksia.

Täyskarjukasvatusta tai immunokastraatiossa käyttö eivät estä sianlihan tai sianlihatuotteiden vientiä, kunhan tuotteisiin ei päädy karjunhajuista lihaa. Immunokastratorokote on hyväksytty yleisesti käyttöön useimmissa maailman maissa, kuten esimerkiksi Kiinassa, Etelä-Koreassa, Japanissa, Thaimaassa ja Yhdysvalloissa.

Maa- ja metsätalousministeriön tietojen mukaan kirurgista kastraatiota ei ole kieltänyt mikään muu maa. Ruotsissa ja Tanskassa porsaiden kastraatiossa on käytettävä paikallispuudutusta ja tulehduskipulääkettä. Norjassa kastraation saa tehdä vain eläinlääkäri paikallispuudutusta ja tulehduskipulääkitystä käyttäen.

Saksassa ja Alankomaissa porsaiden kastraation saa tehdä vain nukutuksessa ja tulehduskipulääkitystä käyttäen. Alankomaissa 70 % karjuista kasvatetaan täyskarjuina. Belgiassa porsaille on annettava tulehduskipulääkettä kastraation yhteydessä. Belgiassa 10 % karjuporsaista immunokastroidaan.

Turkistarhaus

Lakiesityksen liitteessä 1 on lueteltu nykyisin turkiseläimenä pidetyt eläinlajit tuotantoeläiminä sallittujen nisäkkäiden listalla. Näin ollen lakiesityksessä mahdollistetaan turkiseläinten pito tuotantoeläimenä jatkossakin.

Euroopassa on turkistarhaus kielletty useimmissa maissa. Fifurin mukaan merkittäviä tuottajamaita nykyisin ovat Kreikka, Espanja, Puola, Liettua ja Ruotsi.

Euroopan maista turkistarhauksen ovat kieltäneet UK vuonna 2000, Itävalta 2005, Makedonia 2014, Slovenia 2016, Luxembourg 2018, Kroatia 2018, Serbia 2019, Tsekki 2019 ja Alankomaat 2020. Tänä vuonna turkistarhauksen ovat kieltäneet Malta, Irlanti ja Italia. Siirtymäajalla voimaan tulevia kieltoja on säädetty: Belgia 2023, Norja 2025, Slovakia 2025, Viro 2026, Bosnia ja Herzegovina 2028, Latvia 2028.

Ruotsissa ei enää pidetä kettuja eikä chinchilloja tiukkojen eläinten pidolle säädettyjen vaatimusten takia. Saksassa ja Sveitsissä ei liioin enää pidetä turkiseläimiä eläinten pidolle säädettyjen vaatimusten takia. Tanskassa kettujen ja supikoirien pito turkiseläimenä on kielletty. Minkkien osalta voimassa on covid-19 epidemian takia säädetty väliaikainen tarhauskielto, joka päättyy vuoden 2022 lopussa. Espanjassa uusien minkkitarhojen perustaminen on kielletty.